

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov 1/ **F. M.**,bývajúceho v R., 2/ **A. B.**, bývajúcej v S., 3/ **M. P.**, bývajúcej v P., a 4/ **J. M.**, bývajúceho v K., zastúpených JUDr. M. T. ml., advokátom so sídlom v K., proti žalovaným 1/ **J. M.**, bývajúcemu v S., a 2/ **A. M.**, bývajúcej v R., zastúpených JUDr. V. K., advokátom so sídlom v P., **o určenie, že nehnuteľnosť patrí do dedičstva**, vedenej na Okresnom súde Kežmarok pod sp. zn. 4 C 119/2007, o dovolaní žalobcov proti uzneseniu Krajského súdu v Prešove z 10. decembra 2008 sp. zn. 3 Co 131/2008 rozhodol

t a k t o :

Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesenie Krajského súdu v Prešove z 10. decembra 2008 sp. zn. 3 Co 131/2008 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Kežmarok rozsudkom z 10. apríla 2008 č.k. 4 C 119/2007-68 určil, že pozemok zapísaný v katastri nehnuteľností pre kat. úz. R. na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. – zastavané plochy a nádvoría – o výmere X. m² patrí do dedičstva po neb. Ž. M., rod. K., nar. X. a zomrelej X., a to v podiele X.. Zároveň rozhodol o povinnosti žalovaných zaplatiť žalobcom náhradu trov konania 16 877 Sk (560,21 €) na účet ich zástupcu JUDr. M. T. ml. do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Rozhodnutie vo veci samej odôvodnil výsledkami vykonaného dokazovania, z ktorého vyvodil záver, že matka žalobcov – Ž. M., rod. K., nadobudla v roku 1949 vlastnícke právo k spoluvlastníckemu podielu na označenom pozemku darovacou zmluvou a zápisom (intabuláciou) vlastníctva do pozemkovej knihy. Námietku právoplatne rozhodnutej veci (rei iudicatae), vznesenú žalovanými, nepovažoval za dôvodnú

poukazujúc na to, že i keď v konaní vedenom na Okresnom súde Poprad pod sp. zn. 12 C 888/1987 išlo o ten istý nárok a o totožnosť účastníkov na strane žalovaných (vtedy v postavení žalobcov), nie je daná totožnosť na strane žalobcov, pretože nie je zrejmé, či účastníčkou konania v postavení žalovanej v 114. rade bola právna predchodkyňa žalobcov Ž. M., rod. K. ako osoba totožná so Ž. K. v H. (žalovanou v 114. rade).

Krajský súd v Prešove ako súd odvolací na odvolanie žalovaných uznesením z 10. decembra 2008 sp. zn. 3 Co 131/2008 rozsudok súdu prvého stupňa zrušil a konanie zastavil. Zároveň rozhodol o povinnosti žalobcov zaplatiť žalovaným náhradu trov konania 19 975 Sk (663,05 €) na účet ich zástupcu JUDr. V. K. do troch dní od právoplatnosti uznesenia. Na rozdiel od súdu prvého stupňa bol toho názoru, že prejednaniu veci bránila prekážka právoplatne rozhodnutej veci založená právoplatným rozsudkom Okresného súdu Poprad z 28. augusta 1987 č.k. 12 C 888/87-8, ktorým bolo určené vlastnícke právo k pozemku parcela č. X. v kat. úz. R. právneho predchodcovi žalovaného 1/ J. M. a jeho manželke A. M. (žalovanej 2/), pretože bola daná totožnosť predmetu konania ako i totožnosť účastníkov, a to nielen na strane žalovaných ale aj na strane žalobcov, keďže nemožno mať pochybnosti, že v konaní Okresného súdu Poprad vystupovala ako žalovaná v 114. rade „Ž. K. v H.“ – právna predchodkyňa (matka) žalobcov.

Proti tomuto uzneseniu krajského súdu ako odvolacieho súdu podali dovolanie žalobcovia. Žiadali, aby dovolací súd uznesenie odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Namietali, že odvolací súd nesprávne zastavil konanie pre prekážku rei iudicatae, pretože i keď v konaní Okresného súdu Poprad sp. zn. 12 C 888/87 išlo o rovnaký predmet konania a rovnaké skutkové okolnosti, nemožno tvrdiť, že bola daná aj totožnosť účastníkov konania, resp. ich právnych predchodcov, pretože nie je možné jednoznačne určiť, či v osobe žalovanej v 114. rade (označenej ako „Ž. K. v H. na neznámom mieste“) sa jednalo o ich právnu predchodkyňu.

Žalovaní vo vyjadrení k dovolaniu navrhli tento mimoriadny opravný prostriedok ako neopodstatnený zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie bolo podané včas účastníkmi konania, preskúmal napadnuté uznesenie ako i konanie, ktoré mu predchádzalo, a dospel k záveru, že ho treba zrušiť.

Podľa ustanovenia § 236 ods. 1 O.s.p. možno dovolaním napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa.

Občiansky súdny poriadok upravuje prípustnosť dovolania proti uzneseniu odvolacieho súdu v ustanoveniach § 237 a 239 O.s.p.

Dovolanie proti uzneseniu odvolacieho súdu je v prvom rade prípustné (a súčasne dôvodné) vtedy, ak je konanie postihnuté vadami taxatívne uvedenými v § 237 O.s.p., ktoré spôsobujú tzv. zmätočnosť rozhodnutia odvolacieho súdu. K týmto vadám prihliada dovolací súd – ak je dovolanie podané včas a na to oprávneným subjektom – z úradnej povinnosti (§ 242 ods. 1 veta druhá O.s.p.). Existenciu väd konania uvedených v ustanovení § 237 O.s.p. dovolatelia (vychádzajúc z obsahu dovolania) v podstate tvrdili, a to konkrétne vadu uvedenú pod písm. f/.

Podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O.s.p. je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak sa účastníkovi konania postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom.

Odňatím možnosti konať pred súdom sa rozumie postup súdu, ktorým znemožnil účastníkovi konania realizáciu tých procesných práv, ktoré mu Občiansky súdny poriadok dáva (napr. právo zúčastniť sa pojednávania, robiť prednesy, navrhovať dôkazy a pod.). Možnosť realizácie týchto procesných práv je súčasťou základného práva na spravodlivé súdne konanie. K odňatiu možnosti konať pred súdom môže dôjsť nielen činnosťou súdu, ktorá rozhodnutiu predchádza, ale aj samotným rozhodnutím. Takýmto rozhodnutím môže byť aj uznesenie o zastavení konania odôvodnené existenciou prekážky právoplatne rozsúdenej veci (prípadne inej procesnej prekážky), ak záver súdu o tejto otázke nie je správny. Nesprávne zastavenie konania znamenajúce meritórne neprejednanie veci je totiž vo svojich dôsledkoch odmietnutím spravodlivosti.

Doručený rozsudok, ktorý už nemožno napadnúť odvolaním, je právoplatný (§ 159 ods. 1 O.s.p.).

Výrok právoplatného rozsudku je záväzný pre účastníkov a pre všetky orgány; ak je ním rozhodnuté o osobnom stave, je záväzný pre každého (§ 159 ods. 2 O.s.p.).

Len čo sa o veci právoplatne rozhodlo, nemôže sa prejednávať znova (§ 159 ods. 3 O.s.p.).

Citované ustanovenie § 159 ods. 3 O.s.p. upravuje tzv. negatívnu procesnú podmienku a to prekážku právoplatne rozhodnutej veci. Existencia tejto prekážky bráni tomu, aby vec, o ktorej bolo právoplatne rozhodnuté, bola znovu prejednávaná. Prekážka *rei iudicatae* vyplýva z tzv. materiálnej právoplatnosti rozsudku, ktorej všeobecnou vlastnosťou je aby právna vec bola právoplatným rozsudkom autoritatívne vyriešená zásadne definitívne a nezmeniteľným spôsobom. Je teda procesným dôsledkom (účinkom) materiálnej právoplatnosti rozsudku, ktorou sa rozumie záväznosť rozsudku a jeho nezmeniteľnosť (§ 159 ods. 2 O.s.p.). Okrem materiálnej právoplatnosti sa u rozsudkov rozlišuje aj tzv. formálna právoplatnosť, o ktorú ide vtedy, ak sú splnené podmienky uvedené v ustanovení § 159 ods. 1 O.s.p., a s ktorou sa spája procesný účinok skončenia konania. Rozsudok nadobúda formálnu právoplatnosť, ak ho nemožno napadnúť odvolaním (napr. preto, že márne uplynula odvolacia lehota). Základným predpokladom prekážky *rei iudicatae* je preto nielen totožnosť veci (daná tým istým nárokom alebo stavom a rovnakým predmetom konania a tými istými osobami, resp. ich nástupcami), ale predovšetkým materiálna právoplatnosť rozsudku.

Účelom inštitútu právoplatnosti je zabezpečenie právnej istoty a poskytnutie ochrany v konaní preukázaným (zisteným) právam. Tento ochranný účinok právoplatnosti sa prejavuje v tom, že úspešný žalobca je právoplatným rozhodnutím chránený pred novou žalobou vznesenou žalovaným, ktorou by bol popieraný jeho súdom určený nárok, a naopak neúspešný účastník je chránený proti úspešnému, a to predovšetkým vtedy, ak by tento opätovne podal žalobu o rovnakom plnení (*ne bis in idem*). Účel právoplatnosti nie je v rozpore s účelom občianskeho súdneho konania, ktorým je zabezpečenie spravodlivej ochrany práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Poskytnutie tejto ochrany predpokladá porušenie alebo aspoň ohrozenie práva, t.j. právny konflikt. Ak sudy odstraňujú svojím rozhodnutím právnu neistotu, ktorá vznikla ohľadne určitého právne relevantného chovania, nerobia tak ľubovoľne, ale tým, že v konaní poznávajú (zistujú skutkový stav) veci a vyslovujú sa o ňom (právne ho hodnotia). Pravdivé poznanie skutkového stavu a jeho správne právne hodnotenie je cieľom, ku ktorému má smerovať občianske súdne konanie. Bez stanovenia určitej hranice, ktorá znamená konečnosť a trvalosť poznania, resp. hodnotenia a tým aj konečnosť a trvalosť riešenia právneho konfliktu, teda bez inštitútu

právoplatnosti, by poskytnutie ochrany porušenému či ohrozenému právu nebolo pojmovo možné. Ako vyplýva z uvedeného, právoplatnosť predpokladá existenciu spravodlivého súdneho konania a slúži k naplneniu jeho cieľa. Porušenie základného práva na spravodlivý proces môže s prihliadnutím na konkrétne okolnosti prípadu znamenať neuplatnenie prekážky rei iudicatae z dôvodu nedostatku materiálnej právoplatnosti inak formálne právoplatného rozsudku.

V preskúmvanej veci odvolací súd síce správne konštatoval totožnosť veci nielen čo do predmetu, ale aj účastníkov (totožnosť matky žalobcov a žalovanej v 114. rade v konaní vedenom Okresným súdom Poprad sp. zn. 12 C 888/87 vyplýva z tvrdenia samotných žalobcov v žalobe), no nevenoval pozornosť otázke materiálnej právoplatnosti, teda záväznosti rozsudku majúceho zakladať prekážku právoplatne rozhodnutej veci, hoci okolnosti prípadu si to vyžadovali.

Z obsahu spisu a najmä z pripojeného spisu Okresného súdu Poprad sp. zn. 12 C 888/87 vyplýva, že predmetom konania vedeného na Okresnom súde Poprad pod sp. zn. 12 C 888/87 bola žaloba žalobcov J. M., nar. X. (právneho predchodcu /otca/ žalovaného 1/) a A. M. (žalovanej 2/), oboch bývajúcich v R., proti žalovaným v 1. až 119. rade, o určenie vlastníctva (okrem iných) aj k nehnuteľnosti – pozemku parcela č. X. o výmere uvedenej v geometrickom pláne z 10. 3. 1987 (ktorý mal vzniknúť odčlenením od pozemku zapísanému v pozemkovej knihe pre kat. úz. R. vo vložke č. X. ako parcela č. X. – lúka o výmere X. m²). Ako žalovaná v 114. rade bola označená „Ž. K. v H., na neznámom mieste“, zapísaná v označenej pozemnoknižnej vložke ako podielová spoluvlastníčka pod č. X. ad X.. Okrem nej bolo v žalobe aj u ďalších 112 žalovaných uvedené, že sú na neznámom mieste. Žalobcovia pripojili k žalobe potvrdenie bývalého Miestneho národného výboru v R. z 30. 5. 1987 o tom, že Ž. K. v H. (a aj iné osoby v tomto potvrdení) nie je obyvateľkou obce R. a nikomu nie je jej pobyt známy. Okresný súd Poprad uznesením z 20. augusta 1987 č.k. 12 C 888/87-5 ustanovil všetkým žalovaným na neznámom mieste opatrovníka a to JUDr. Martina Vladika – právneho čakaťa tohto súdu a na pojednávaní 28. 8. 1987 rozhodol vo veci rozsudkom tak, že žalobe vyhovel. Po doručení rozsudku zástupcovi žalobcov, známym žalovaným a opatrovníkovi a po uplynutí odvolacej lehoty bola na rozsudku vyznačená právoplatnosť dňom 23. 9. 1987. Z pripojeného spisu Okresného súdu Kežmarok sp. zn. 4 D 243/2006 ďalej vyplýva, že Ž. M., rod. K., nar. X. v H., naposledy trvale bytom v R., zomrela X..

Ustanovenie § 1 O. s. p. v znení platnom v čase rozhodovania Okresného súdu Poprad (t.j. v auguste 1987) určovalo ako jeden z hlavných cieľov občianskeho súdneho konania zabezpečenie spravodlivej ochrany práv a oprávnených záujmov občanov. Zabezpečenie tejto ochrany v súvislosti s možnosťou ustanoviť účastníkovi, ktorého pobyt nie je známy, opatrovníka v zmysle vtedy platného § 29 ods. 2 O.s.p. vyžadovalo vykonanie šetrenia na okolnosť, či sú dané predpoklady na tento postup alebo či nie je na mieste iné opatrenie (Občianský soudní řád, Komentář, I. díl, str. 187, Panorama Praha 1985). Už i vtedajšia súdna prax vychádzala zo záveru, že aj neprítomnému účastníkovi musí byť zabezpečená ochrana záujmov (R 21/1971). Z obsahu pripojeného spisu Okresného súdu Poprad sp. zn. 12 C 888/87 je zrejmé, že tento súd sa uspokojil s účastníkmi predloženým potvrdením o údajnom neznámom pobyte žalovanej v 114. rade (právnej predchodkyne žalobcov) a sám nevykonal na zistenie jej pobytu žiadne šetrenie. Tým porušil nielen vtedy platné ustanovenia § 1 a 29 ods. 2 O. s. p., ale jeho postup bol aj v rozpore s Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach (ďalej len „Pakt“), ktorý vyhláškou ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb. vstúpil do platnosti pre Československo 23. 3. 1976. V zmysle čl. 14 Paktu sa každému zaručovalo právo, aby bol spravodlivo a verejne vypočutý nezávislým a nestranným súdom, teda právo na spravodlivé súdne konanie. Na rozsudok Okresného súdu Poprad zo dňa 28. 8. 1987 č.k. 12 C 888/87-8 vydaný v konaní, v ktorom bolo porušené základné právo právnej predchodkyne žalobcov na spravodlivé súdne konanie (s prihliadnutím na výnimočnosť tejto situácie, spočívajúcej len vo formálnom vedení sporu proti fakticky akoby nejestvujúcemu účastníkovi na žalovanej strane, ktorý z tohto dôvodu nemal možnosť sa proti rozsudku brániť ani prípadným využitím mimoriadnych opravných prostriedkov), preto nemožno uplatniť prekážku rei iudicatae. Bráni tomu nedostatok jeho materiálnej právoplatnosti, teda záväznosti, predpokladajúcej rešpektovanie práva na spravodlivý proces. Iný záver (t.j. záver o uplatnení uvedenej prekážky) vedúci k zastaveniu konania, by znamenal porušenie základného práva žalobcov na spravodlivú ochranu práv v tomto konaní vyplývajúceho z čl. 46 a nasl. Ústavy Slovenskej republiky, pretože by nemožnosť zaoberania sa meritom veci a teda nemožnosť poskytnutia súdnej ochrany odôvodňoval iným konaním, ktoré bolo materiálne vykonané v rozpore so zásadou spravodlivého prejednávania veci.

So zreteľom na uvedené dovolací súd podľa § 243b ods. 1 O.s.p. nesprávne uznesenie odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 30. júna 2009

JUDr. Rudolf Č i r ě, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Emília Kišacová